

COLUMN

Modelbescherming

*Oorspronkelijk gepubliceerd in Kijk op Oost Nederland.
Editie Januari/Februari 2012*

Een goede bescherming van een ontwerp is van groot belang. Geen tak van handel of industrie die niet in aanraking komt met het kopiëren van producten door concurrenten en de vraag welke juridische middelen daartegen kunnen worden ingezet. Bescherming van vormgeving is bij uitstek mogelijk via het modellenrecht. Het kan daarbij gaan om een tweedimensionale tekening, bijvoorbeeld een logo, een dessin, een patroon (voor behang, tegels, stoffen, papier etc.), maar het kan ook gaan om driedimensionale uiterlijke vormgeving van een voorwerp, bijvoorbeeld een meubel, een vaas, een kledingstuk, een schoen, speelgoed, een huishoudelijk apparaat of verpakking van producten.

Een modelrecht beschermt het uiterlijk van een product dat nieuw is en een eigen karakter heeft. Originaliteit is daarbij geen vereiste. Een model is volgens de modellenwetgeving nieuw indien er geen identiek model aan het publiek beschikbaar is gesteld. Modellen worden als identiek gezien, indien de kenmerken van beide modellen slechts in onbelangrijke details verschillen. Wel geldt voor de Benelux en de Europese Unie een zogenaamde respijttermijn van 12 maanden. Dit houdt in dat het betreffende model zelfs rechtsgeldig kan worden geregistreerd als het model binnen maximaal 12 maanden vóór de aanvraagdatum voor het eerst openbaar is gemaakt of in gebruik is genomen.

Een model heeft een eigen karakter wanneer de algemene indruk van het model verschilt van de algemene indruk van de reeds aan het publiek ter beschikking gestelde modellen.

Niet voor elk nieuw uiterlijk van de vormgeving van een product is een modelrechtelijk monopolie te krijgen. Wanneer het uiterlijk van een voorwerp uitsluitend technisch bepaald is, komt het niet voor

modelbescherming in aanmerking. Als de technisch bepaalde vormgeving niet alleen nieuw is, maar ook inventief (voor de gemiddelde vakman niet voor de hand liggend), kan het gaan om een uitvinding waarvoor in beginsel octrooibescherming kan worden aangevraagd.

Het is niet uitgesloten dat vormgeving voor verschillende beschermingsregiems in aanmerking komt, die ook cumulatief van toepassing kunnen zijn. Bescherming is bijvoorbeeld soms ook mogelijk via het auteursrecht, het (vorm-)merkenrecht, het modellenrecht en het octrooirecht, waarbij verschillende eisen gelden. In verband met het strikte nieuweheidsvereiste in het octrooirecht kan het bij samenloop van belang zijn een juiste volgorde te bepalen voor het verkrijgen van de bescherming, bijvoorbeeld eerst een octrooiaanvraag indienen voor de technische vinding en daarna de modelaanvraag voor de uiterlijke vorm (met een technische werking).

Registratie van een model is van groot belang om aan een exclusief recht (monopolie) te komen, welke recht kan worden ingezet tegen inbreuk/namaak en (na publicatie van het model) om schadevergoeding te vorderen.

Het gaat bij een modeldepot om de indiening van bepaalde depotformulieren waarbij enkele (foto)grafische afbeeldingen van het model moeten worden overgelegd. De bescherming geldt voor het gedeponeerde en de kenmerken die uit dit depot blijken. Het is dus essentieel duidelijke afbeeldingen te gebruiken.

Er kan gekozen worden voor een Benelux depot, waarmee uitzicht wordt geboden op een alleen in de Benelux geldende bescherming, maar ook voor een internationaal depot door middel waarvan in

meerdere bij het Verdrag van Den Haag aangesloten landen tegelijk modelrechtelijke bescherming kan worden verkregen.

Tegenwoordig kan ook een Europees modeldepot worden verricht waarmee in een keer in alle (thans) 27 lidstaten bescherming kan worden verkregen. Een Europese of Internationale modelinschrijving is al snel goedkoper en efficiënter dan het verrichten van afzonderlijke, nationale modeldepots.

Indien het model niet wordt geregistreerd, dan kan de modelhouder zich mogelijk beroepen op het auteursrecht en wellicht op de regeling van het niet-geregistreerde Europese model.

Om voor auteursrechtelijke bescherming in aanmerking te komen, dient uitgemaakt te worden of de vormgeving een voldoende 'eigen en oorspronkelijk karakter' heeft en het persoonlijk stempel van de ontwerper draagt'. Het recht ontstaat door de creatie van het desbetreffende werk en er gelden geen formaliteiten zoals registratie. In verband met de onzekerheid of een bepaald gebruiksvoorwerp zal blijken te voldoen aan het in het auteursrecht gehanteerde originaliteitscriterium en vanwege de bewijsrechtelijke voordelen verbonden aan het verkrijgen van een registratiedatum is het raadzaam om het zekere voor het onzekere te nemen door het uiterlijk van het voorwerp tijdig als model te deponeren.

Voor de eventuele bescherming op grond van de regeling van het niet-geregistreerde Europese model geldt dat elke vormgeving van een product na openbaarmaking gedurende drie jaar in de gehele Europese Unie beschermd is zonder dat daarvoor een registratie nodig is. Deze bescherming is echter beperkt tot opzettelijke namaak door middel van exacte kopieën (counterfeit). Na de genoemde drie jaar is het overigens niet mogelijk om alsnog een Europese modelinschrijving te verkrijgen aangezien de nieuwheid is geschaad. Om ook bescher-

ming te verkrijgen voor nagemaakte en gelijkende producten is registratie van het model ten zeerste aan te raden. Een modelinschrijving geldt voor vijf jaar en kan telkens met vijf jaar worden verlengd tot een maximum van 25 jaar.

De vormgeving van een product of van de verpakking kan mits deze een daadwerkelijk onderscheidend vermogen bezit ook als merk erkend en geregistreerd worden. Sommige productvormen zijn echter wettelijk van merkenrechtelijke bescherming uitgesloten, namelijk (elementaire) vormen die door de aard van het product worden bepaald, vormen die de wezenlijke waarde van het product beïnvloeden en vormen die een uitkomst op het gebied van de nijverheid opleveren. Omdat in het merkenrecht geen nieuwigheidseis geldt, kan een vorm van een product of een verpakking ten aanzien waarvan een modeldepot achterwege is gebleven of door het bekend worden ervan geen enkele zin meer zou hebben, mogelijk toch nog gemonopoliseerd worden.

De houder van een (geregistreerd) modelrecht heeft een commercieel monopolie op de productie en verhandeling van het gedeponeerde model en kan zich verzetten tegen elke vorm van vervaardiging, invoer, verkoop, verhuur, tentoonstelling, gebruik of het in voorraad hebben voor een van deze doeleinden van een voortbrengsel dat hetzelfde uiterlijk vertoont als het gedeponeerde model, dan wel daarmee slechts op onbelangrijke details verschillen vertoont.

Van belang is dat zowel de fabrikant/producent of de importeur als elke tussenschakel in de verdere verhandeling, zoals wederverkopers en grossiers door de modelhouder zijn aan te pakken indien de handelingen zonder zijn toestemming bedrijfsmatig hebben plaatsgevonden.

Mr. Ragna Nommensen